

Wandelnetwerk Drenthe

Projectplan

Wandelnetwerk Drenthe

Projectplan

Recreatieschap Drenthe

Grontmij Nederland B.V.
Groningen, 1 mei 2015

Verantwoording

Titel : Wandelnetwerk Drenthe
Subtitel : Projectplan
Projectnummer : 344000
Referentienummer : 344000
Revisie :
Datum : 1 mei 2015

Auteur(s) : Jos Bosma
E-mail adres : jos.bosma@grontmij.nl
Gecontroleerd door : Tim Verver
Paraaf gecontroleerd :
Goedgekeurd door : Hans Popken
Paraaf goedgekeurd :
Contact : Grontmij Nederland B.V.
Rozenburglaan 11
9727 DL Groningen
Postbus 7057
9701 JB Groningen
T +31 88 811 66 00
www.grontmij.nl

Inhoudsopgave

1	Inleiding.....	4
1.1	Wandelen in Drenthe	4
1.2	Wandelen in cijfers.....	5
1.3	Wat is een wandelnetwerk	6
1.4	Ervaringen van gebruikers en beheerders.....	6
1.5	Drenthe	7
2	Wandelnetwerk Drenthe	8
2.1	Waarom een wandelnetwerk?	8
2.2	Hoe ziet het netwerk in Drenthe er in hoofdlijnen uit?	8
2.3	Wat zijn de kosten voor realisatie?	9
2.4	Aandachtspunten bij realisatie	10
2.5	Welke rol kunnen ondernemers spelen?	10
3	Beheer en onderhoud	11
3.1	Inleiding.....	11
3.2	Beheer en onderhoud, samengevat	11
4	Draagvlak.....	13
4.1	Natuurmonumenten	13
4.2	Staatsbosbeheer	13
4.3	Het Drentse Landschap	14
4.4	Overige partijen.....	15
5	Marketing	16
5.1	Routeproducten	16
5.2	Communicatie	16
5.3	Evenementen en activiteiten.....	16
5.4	Ambassadeurs	17
5.5	Aanpak	17
6	Organisatie en Financiering	18
6.1	Projectorganisatie	18
6.2	Fasering	18
6.3	Financiering.....	19

Bijlage 1: Kaarten ontwerp wandelnetwerk Drenthe per gemeente (Recreatieschap Drenthe, 2014)

Bijlage 2: Rapport beheer en onderhoud wandelnetwerk Drenthe (Grontmij, 2015)

Bijlage 3: Communicatieplan Wandelnetwerk Drenthe (Tourist Info Drenthe, 2015)

1 Inleiding

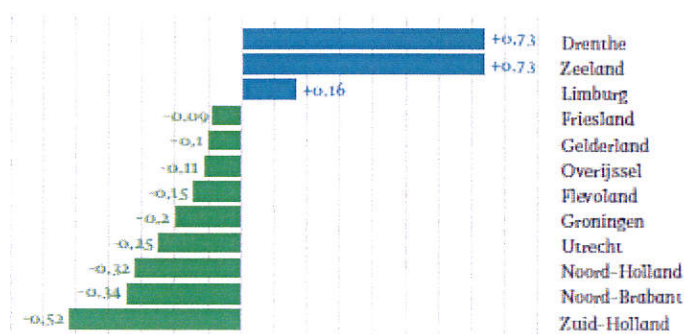
1.1 Wandelen in Drenthe

De knapzakroute rond Gasteren staat in de top 10 van mooiste wandelingen van Nederland. En op de site van de ANWB wordt het Drents-Friese Woud genoemd bij de mooiste wandelgebieden van Nederland. Het is duidelijk dat Drenthe een aantrekkelijke provincie is om te wandelen! Met drie Nationale Parken binnen de provinciegrenzen en de vele bossen ligt er een hele mooie basis voor vele wandelroutes. Niet voor niks wandelen jaarlijks 1 miljoen mensen in Drenthe (Nationale Wandelmonitor 2010).

<i>Gelderland</i>	<i>1,8 (miljoen)</i>
<i>Noord-Holland</i>	<i>1,8</i>
<i>Zuid-Holland</i>	<i>1,7</i>
<i>Noord-Brabant</i>	<i>1,6</i>
<i>Limburg</i>	<i>1,3</i>
<i>Drenthe</i>	<i>1,0</i>
<i>Overijssel</i>	<i>1,0</i>
<i>Utrecht</i>	<i>0,92</i>
<i>Zeeland</i>	<i>0,66</i>
<i>Friesland</i>	<i>0,59</i>
<i>Groningen</i>	<i>0,46</i>
<i>Flevoland</i>	<i>0,33</i>

Voor een belangrijk deel wordt bovenstaande rangorde bepaald door het aantal inwoners. Als we de invloed van het inwonertal wegcijferen (door het aantal wandelingen per provincie te delen door het aantal inwoners van de betreffende provincie), komt de relatieve aantrekkelijkheid van de provincies voor wandelaars in beeld. Dan ziet de rangorde er opeens heel anders uit (een positief cijfer betekent dat er meer wandelaars zijn dan er mensen wonen, of beter gezegd dat de provincie veel wandelaars van buiten aantrekt). Wat nu opvalt is dat Drenthe, Zeeland en Limburg wandelaars van buitenaf aantrekken.

relatieve aantrekkelijkheid van provincies voor wandelaars

(Bron: Nationale Wandelmonitor 2010)

Het aanbod van wandelmogelijkheden is in Drenthe groot. Paaltjes routes door de bossen, andere bewegwijzerde routes, beschreven routes, kinderroutes en GPS routes bieden de wandelaar allerlei verschillende opties.

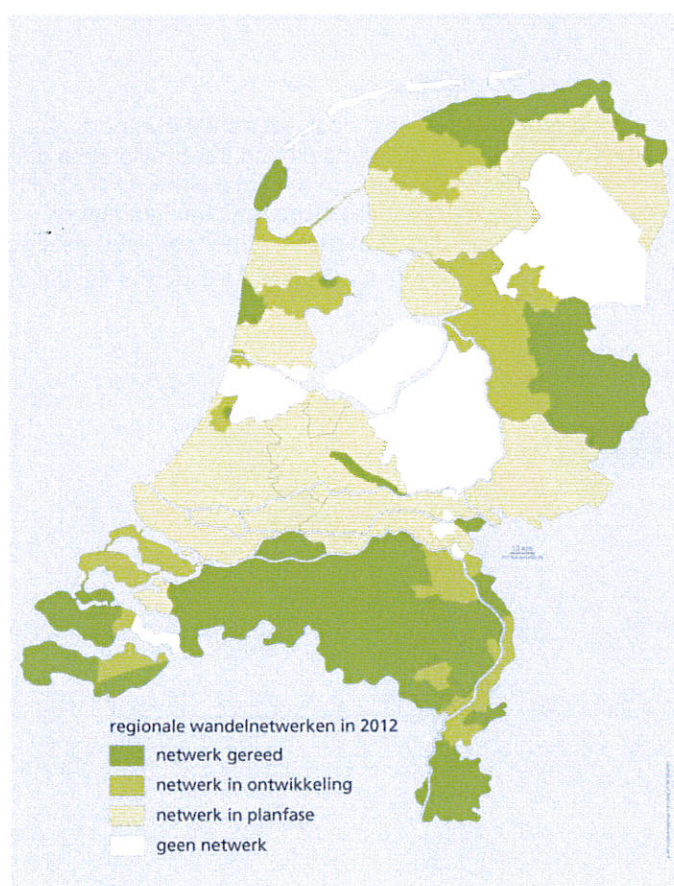
Drenthe overweegt zich nog verder te ontwikkelen als wandelprovincie, want ook de 'concurrentie' zit niet stil. In het land ontstaan de laatste tijd in veel gebieden regionale wandelnetwerken en Drenthe overweegt mee te gaan in deze ontwikkeling.

1.2 Wandelen in cijfers

6,6 miljoen Nederlanders wandelen regelmatig. Dat is de titel van de nationale wandelmonitor Nederland (2010). Het is de meest populaire vorm van sportieve recreatie. Wandelen is leuk, gezond, duurzaam en ook nog eens goed voor de economie. Jaarlijks geven wandelaars in Nederland circa €1,8 miljard uit. Uit een kosten-baten analyse in de UK blijkt dat een investering van £1 in wandel- & fietsroutes gemiddeld £5.62 aan baten oplevert.

In de nationale wandelmonitor zijn de bestedingen door wandelaars in verhouding geplaatst tot het aantal km wandelroutes in Nederland. Het economisch effect van 1 km wandelpad is uitgerekend op ongeveer €115.000,- per jaar.

Het moge duidelijk zijn dat een aantrekkelijk netwerk aan wandelpaden zorgt voor een aanzienlijke economische impuls in de regio. Dat is één van de redenen waarom veel regio's investeren in het wandelaanbod. In veel regio's is de laatste jaren een wandelnetwerk gerealiseerd, of wordt eraan gewerkt. Onderstaand kaartje geeft de ontwikkeling van wandelnetwerken in Nederland goed weer. Dit overzicht betreft 2012. Sindsdien zijn er alweer diverse wandelnetwerken gerealiseerd.

1.3 Wat is een wandelnetwerk

Sinds 2002 zijn in verschillende regio's wandelnetwerken gerealiseerd en nog steeds komen er netwerken bij. Na jarenlang allerlei 'losse' routes ontwikkeld te hebben, ontstaat nu de gedachte om die routes aan elkaar te koppelen tot een netwerk. In dit opzicht is het fietsen met zijn vele regionale netwerken het wandelen voorgegaan. De voordelen van netwerken ten opzichte van losstaande routes zijn evident: het geheel is meer dan de som der delen. Zo kan de wandelaar door combinaties van mogelijkheden zijn route geheel zelf indelen. Veel meer doelgroepen kunnen dus bediend worden met hetzelfde stelsel van producten.

In Nederland worden twee typen wandelnetwerken gerealiseerd, namelijk het knooppuntensysteem en het keuzepuntensysteem. In het kort komt het er op neer dat het knooppuntensysteem, net als bij het fietsen, verwijst van genummerd knooppunt naar genummerd knooppunt. Het keuzepuntensysteem knoopt rondwandelingen, routes met een eigen kleur, aan elkaar tot een netwerk. Dit systeem is dus in eerste instantie een vorm van routebewegwijzering. Die rondwandelingen kunnen kort of wat langer zijn en gedeeltelijk met elkaar samenlopen. Alle kruispunten waar je kunt kiezen om je route voort te zetten of over te stappen op een andere kleur worden keuzepunten genoemd.

Wandelnet heeft de voor- en nadelen van beide systemen op een rij gezet:

knooppunt-systeem	keuzepunt-systeem	
lijkt op fiets-knooppunten, dus herkenbaar	sluit aan bij wandeltraditie: kleur volgen	
rustiger in landschap door dezelfde kleur(en)	routes hebben identiteit (door kleur)	
grote keuzevrijheid	naast combineren (keuzevrijheid), ook gewoon één route volgen mogelijk	sterke punten knooppuntsysteem en keuzepuntsysteem
inpassing bestaande routes is minder makkelijk	inpassing bestaande routes is in systematiek opgenomen	
relatief makkelijk in beheer en onderhoud		
knooppunt-systeem	keuzepunt-systeem	
geen bekend "zondags" kleurenrondje	ingewikkelder voor wandelaar	
lastig starten als je je vooraf niet oriënteert (48%)	opvallender aanwezig in landschap	zwakke punten knooppuntsysteem en keuzepuntsysteem
altijd een kaart nodig	lastiger beheer en onderhoud (meer varianten)	
te veel nummers in een klein gebied	minder uitbreidingsopties door kleuren	
je "moet" knopen (= puzzelen, nadenken)		

1.4 Ervaringen van gebruikers en beheerders

In acht van de twaalf provincies zijn regionale wandelnetwerken in voorbereiding of uitgevoerd. De projecten variëren qua grootte van netwerkjes van rond de 100 km tot grote netwerken van zo'n 2.500 km. Uit een beperkt vragenlijstonderzoek door het Wandelplatform onder een achttal gerealiseerde netwerken bleek het volgende. De ervaringen van wandelaars met de netwerken die nu in verschillende delen van ons land zijn gerealiseerd, zijn positief tot soms zeer enthousiast. Ook de beheerders van al voltooide netwerken zijn positief over de ervaringen met de netwerken; die positieve evaluatie slaat zowel op het gebruik door wandelaars, als de reacties van weg- en terreinbeheerders. Gevraagd naar wat achteraf tegenvalt, noemen sommigen de kosten, voornamelijk van organisatie beheer en onderhoud, de afstemming achteraf met personen en instanties. Genoemd wordt ook vandalisme aan de nieuw geplaatste paaltjes; vaak is dit een probleem van het eerste half jaar, daarna neemt het af.

1.5 Drenthe

In de gemeente De Wolden is in Drenthe reeds een pilot uitgevoerd middels knooppunten. In de aangrenzende provincie Fryslân werken ze ook met een wandelnetwerk op basis van knooppunten. In Groningen wordt nagedacht over een wandelnetwerk, waarbij een digitale basis reeds is gelegd op basis van knooppunten. In de aangrenzende provincie Overijssel werken ze met het keuzepuntensysteem.

Het Recreatieschap Drenthe heeft nu het initiatief genomen om een projectplan op te stellen. Op basis van dit projectplan kunnen de gezamenlijke overheden in Drenthe een gedegen besluit nemen over de invoering van een provinciaal wandelnetwerk.

2 Wandelnetwerk Drenthe

2.1 Waarom een wandelnetwerk?

Om de positie van Drenthe als toeristische provincie te versterken is een kwalitatief goed routenetwerk een basisvoorwaarde. Ook concurrerende regio's zitten niet stil. Niets doen zal leiden tot een achterstand op het gebied van routegebonden recreatie. Het fietsknooppuntensysteem heeft zich de afgelopen jaren bewezen, de signalen zijn helder dat ook regionale wandelnetwerken in trek zijn bij toeristen en bewoners (recreanten).

Met dit product sluit Drenthe aan op de wandeltrends in Nederland. Zo'n nieuw product is een prachtige basis voor extra marketing. Dit geldt zowel voor de provincie, als voor regionale marketing en zelfs de marketing van individuele ondernemingen (omliggende terreinen optimaal ontsloten door fiets- en wandelnetwerk).

Een wandelnetwerk heeft een economisch effect, zoals we eerder hebben kunnen lezen. Wandelaars geven geld uit. En Drenthe heeft de aantrekkingskracht om mensen van buiten de regio naar Drenthe te halen voor (onder andere) een wandeling (zie H1). Met een product als een wandelnetwerk wordt het mensen nog makkelijker gemaakt om te gaan wandelen (je kan overal opstappen) en de stap naar Drenthe te maken.

overweging ontwikkeling regionaal wandelroutenetwerk

voordelen

- komt tegemoet aan wandelwensen
- eenduidig en herkenbaar voor wandelaar
- vergroot gevoel van zekerheid, niet verdwalen
- behoud / status routes (en paden)
- vergroot keuzemogelijkheid voor wandelaar

nadelen

- meer markering in het veld
- kosten bij aanleg en beheer
- beleving van zelf ontdekken wordt minder
- andere paden en wegen in gebied onderbelicht
- onderhoud wordt nog belangrijker

overwegingen regionaal wandelnetwerk

Ofwel, een nieuw provinciedekkend wandelnetwerk is een impuls voor de toeristische sector in Drenthe.

2.2 Hoe ziet het netwerk in Drenthe er in hoofdlijnen uit?

De omgevingskwaliteit bepaalt voor een belangrijk deel het succes van een wandelnetwerk. Landschappelijke aantrekkelijkheid, variatie in de omgeving en de infrastructuur voor wandelen bepalen het succes van een wandelnetwerk. Deze drie aspecten bepalen ook voor een belangrijk deel hoe de dichtheid van een netwerk er in verschillende deelgebieden uit ziet. Daar waar het voor een wandelaar minder aantrekkelijk is om te wandelen, kan het netwerk minder fijnmazig worden aangelegd. Veelal geeft de bestaande routestructuur (wandelen) in een regio hier al een goede blauwdruk voor.

Enkele uitgangspunten voor een wandelnetwerk in Drenthe (deels gebaseerd op bron: Wandelnet)

- Tussen 75- en 200 km routes per 100 km²
- Routenetwerk met rondwandelingen van minimaal 3 km
- Opnemen van dorpscentra, het inrichten van startpunten
- Ingericht voor verschillende doelgroepen (ommetjes, lange wandelingen, kaartlopen, GPS)
- Inpassen van bestaande wandelroutes (LAW, streekpaden) en afstemming overige routes (o.a. natuurorganisaties)

- Basiseisen omgeving (hierboven beschreven), routekwaliteit (o.a. toegankelijkheid paden), voorzieningenniveau (rustvoorzieningen, bruggetjes, etc.) zijn op orde.
- Op basis van de pilot in Drenthe en aansluiting op omliggende gebieden is het voor de hand liggend om in Drenthe te kiezen voor het knooppuntensysteem.
- Zoals bij de pilot in Drenthe worden op de knooppuntlocaties knooppuntpalen geplaatst, waarop een klein overzichtskaartje te zien is. Dit is een welkome aanvulling op het systeem, die je niet altijd ziet.

De provincie Drenthe heeft een totaal oppervlak van 2.639 km². Volgens bovenstaand uitgangspunt zou het netwerk kunnen bestaan uit minimaal 2.000 en maximaal 5.000 km. Verwachting is dat het netwerk zal bestaan uit ongeveer 3.500 tot 4.000 km bewegwijzerde wandelroutes in de provincie Drenthe.

Het Recreatieschap Drenthe heeft per gemeente al een eerste voorstel uitgewerkt voor een wandelnetwerk. Deze kaarten zijn als bijlage bij dit rapport gevoegd.

2.3 Wat zijn de kosten voor realisatie?

Raming Recreatieschap Drenthe

De kosten voor realisatie van een wandelnetwerk in Drenthe, met als uitgangspunt 4.000 km, zijn door het Recreatieschap Drenthe geraamd op 2,8 mln euro. Inclusief marketingbudget ramen ze de investeringen op € 2,9 mln. Verdeeld over de Drentse gemeenten ziet de investering er als volgt uit:

Raming Wandelnetwerk Drenthe	
	Totaal
1-1 Noorderveld	€ 188.928
1-2 Tynaarlo	€ 182.859
1-3 Aa en Hunze	€ 257.043
1-4 Midden Drenthe	€ 300.710
1-5 De Wolden (Oost)	€ 84.028
1-6 De Wolden (Noord-West)	€ 125.309
1-7 Meppel	€ 102.037
1-8 Emmen	€ 322.341
1-9 Westerveld	€ 370.411
1-10 Assen	€ 183.814
1-11 Coevorden	€ 264.361
1-12 Hoogeveen	€ 176.015
1-13 Borger-Odoorn	€ 220.183
Totaal wandelnetwerk Drenthe	€ 2.778.040

Kengetallen Wandelnet

Wandelnet heeft kengetallen afgegeven voor de investeringen die gepaard gaan met de ontwikkeling van een wandelnetwerk. Per 100 km² ramen zij de kosten voor investering op maximaal € 100.000. Als we dit kengetal doorrekenen voor Drenthe, dan levert dit een investering op van € 2.639.000,- (ex. btw) op.

Overige wandelnetwerken in Nederland

Ook op andere plekken in het land worden regionale wandelnetwerken ontwikkeld. Aan de hand van enkele ervaringen kunnen we opmerken dat aanbestedingen voor de realisatie van wan-

delnetwerken regelmatig gunstig uitvallen. Het door het recreatieschap Drenthe geraamde budget lijkt op basis van enkele ervaringen elders in het land ruim.

Uiteraard zijn er meerdere factoren die invloed hebben op de totale investeringskosten van het project. Het proces om tot afstemming te komen met terreinbeherende organisaties, medewerking van particulieren, het integreren/overnemen van bestaande wandelroutes, en de keuze voor materiaal hebben o.a. invloed op het benodigde budget.

Daarnaast zal het in één keer realiseren van het wandelnetwerk Drenthe een positieve invloed hebben op bovengenoemde raming. Qua efficiëntie zit er een groot verschil tussen alles in één project aanpakken, of het wandelnetwerk per gemeente/regio uitrollen. Centrale realisatie kan leiden tot fors lagere kosten.

2.4 Aandachtspunten bij realisatie

Wanneer in Drenthe wordt begonnen met uitvoering van het project, zijn er enkele specifieke aandachtspunten:

- Het routenetwerk afstemmen op omliggende wandelnetwerken
- Integratie van bestaande routes (LAW, Streekpaden) en het opnemen van bestaande routes (routes waarvan de bewegwijzering kan worden opgeheven)
- Materiaalkeuze. Het is belangrijk om goed te kijken naar uniformiteit en afstemming op andere routesystemen binnen de provincie (fietsknooppunten) en routesystemen van belangrijke terreinbeherende organisaties.
- Het verkrijgen van toestemming van grondeigenaren voor het plaatsen van de bewegwijzering
- Creëren van breed draagvlak voor de op te nemen routetrajecten
- Goed inrichten van startpunten (combinatie met TOP's, parkeerterreinen, dorpscentra, belangrijke toeristische 'locaties')

2.5 Welke rol kunnen ondernemers spelen?

Voor toeristische ondernemers ligt de belangrijkste rol na de realisatiefase. Toeristische ondernemers kunnen namelijk een belangrijke rol spelen in de vermarkting van het product. Als ondernemers het wandelnetwerk actief onder de aandacht brengen bij hun 'klanten', zal het gebruik toenemen. Ook kunnen ondernemers inspelen op het nieuwe product, door bijvoorbeeld wandelproducten en wandelarrangementen te ontwikkelen. Ook het ontwikkelen van voorkeursroutes en thematische routes behoren tot de mogelijkheden om het basisproduct te voorzien van extra aantrekkingskracht.

Vanuit het project kan aandacht worden besteed aan de toeristische ondernemers in de provincie. Daarmee wordt de binding met het toekomstig toeristisch product versterkt en kunnen de ondernemers als ambassadeurs van het provinciaal wandelnetwerk actief een bijdrage leveren aan het succes. Te denken valt aan informatiebijeenkomsten, regionale openingsactiviteiten, etc.

3 Beheer en onderhoud

3.1 Inleiding

Bij de afweging om in Drenthe over te gaan op de realisatie van een wandelnetwerk is het ook van groot belang om te kijken naar het beheer en onderhoud van het systeem. Een grootschalig bewegwijzerd wandelnetwerk vraagt namelijk om goed beheer en onderhoud. Hieronder verstaan wij het controleren, schoonhouden, repareren en vervangen van de bewegwijzering.

Om het belang van goed beheer en onderhoud te onderschrijven heeft het Recreatieschap Drenthe een separate notitie laten opstellen over beheer en onderhoud van een bewegwijzerd wandelnetwerk. Deze notitie is als bijlage opgenomen bij deze rapportage.

3.2 Beheer en onderhoud, samengevat

Qua onderhoud gaan we in op onderhoud van de bewegwijzering. Het onderhoud van de paden is zeer belangrijk, maar de verantwoordelijkheid van de betreffende grondeigenaar.

De bewegwijzering van routenetwerken worden bij voorkeur 2x per jaar gecontroleerd. De twee inspectierondes worden vaak gecombineerd met uitvoering van kleine reparaties en schoonmaken van de borden. Voor grotere schades is er vaak de afspraak dat de schade binnen een aantal werkdagen na de melding weer is opgelost.

Het onderhoud van regionale wandelnetwerken is in Nederland op verschillende manieren georganiseerd. In sommige gevallen is al het onderhoud uitbesteed aan een aannemer (inspectie, reparatiewerkzaamheden en materialen inbegrepen). Vaak (ongeveer de helft van de netwerken) worden de inspectierondes gedaan door vrijwilligers. Daarnaast werken veel beheerders van routenetwerken met een sociaal werkvoorzieningschap voor de uitvoering van schadereparaties.

De kosten voor het onderhoud zijn afhankelijk van:

- Kosten inspectierondes
- Beschikbaarheid en organisatie vrijwilligers
- Kosten reparatie en vervanging schadegevallen
- Samenwerking sociaal werkvoorzieningschap
- Aanbesteding/aannemer

In de notitie over onderhoud zijn 4 opties uitgewerkt met betrekking tot de organisatie van het onderhoud, te weten:

1. All inclusive
2. Inspectierondes met vrijwilligers
3. Inspectie en onderhoud door sociaal werkvoorzieningschappen
4. Inspectie en onderhoudswerkzaamheden door Recreatieschap Drenthe

1. All inclusive

Bij deze optie worden alle onderhoudstaken uitbesteed aan een externe partij. Het Recreatieschap voert regie (beheer, coördinatie, terugkoppeling schades, tracéwijzigingen, etc.). De jaarlijkse kosten die gepaard gaan met deze variant bedragen naar schatting € 145.000,- tot € 165.000,- per jaar.

2. Inspectierondes met vrijwilligers

De inspectierondes kunnen worden gedaan met vrijwilligers. Om voldoende vrijwilligers te vinden (en te behouden) kan gewerkt worden met vrijwilligersvergoedingen. De feitelijke uitvoering van schadegevallen zal aansluitend door een professional moeten worden gedaan. De coördinatietaak van deze vrijwilligers is omvangrijk.

Wij ramen de kosten voor inspecties middels vrijwilligers en onderhoud met professionals op € 142.000,- tot € 202.000,- per jaar.

3. Inspectie en onderhoud door sociaal werkvoorzieningschappen

Op meerdere plekken in het land wordt voor inspectie en het onderhoud van routenetwerken gewerkt met sociaal werkvoorzieningschappen. In Drenthe is daar nog weinig tot geen ervaring mee opgedaan. De inschatting van kosten zal dan ook naar enige periode van uitvoering moeten worden geëvalueerd. De kosten schatten we bij deze variant van het onderhoud op € 132.000,- met de mogelijkheid dat het bedrag in de jaren erna wat lager wordt (minder begeleiding), namelijk € 122.000,- per jaar.

4. Inspectie en onderhoudswerkzaamheden door Recreatieschap Drenthe

De laatste variant houdt in dat het recreatieschap Drenthe alle werkzaamheden in eigen beheer uitvoert. De jaarlijkse kosten die daarmee gepaard gaan zijn geraamd op € 122.000,-.

Voor nadere onderbouwing van deze opties en de voor- en nadelen van deze varianten verwijzen we naar de bijlage. Tevens is het aanbevelingswaardig om bij realisatie van zo'n groot wandelnetwerk eens na te denken over een goed beheersysteem.

Hoe meer bewegwijzeringsystemen het Recreatieschap onder haar hoede heeft, hoe belangrijker een goed beheersysteem is. Om efficiënt om te kunnen gaan met de bewegwijzering, de inspectierondes, schademeldingen en de terugkoppeling ervan is een kwalitatief goed beheersysteem gewenst. Een goed basisbestand (GIS of GIS gerelateerd) en een goed werkend beheersysteem zorgt voor efficiënte aansturing van veldmedewerkers, heldere overzichten van de werkzaamheden en altijd up to date informatie voor alle betrokkenen (veldmedewerkers, bureau personeel, externen, consumenten). De organisatie vermindert daarmee de kwetsbaarheid en afhankelijkheid van één of enkele medewerkers die deze kennis en informatie zelf hebben opgeslagen. Om die reden adviseren wij om middelen te reserveren voor de aanschaf van een goed beheerssysteem.

4 Draagvlak

Als onderdeel van het proces is een drietal gesprekken gevoerd met grote terrein beherende organisaties in Drenthe, te weten Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer en het Drentse Landschap. Met hen is gesproken over het initiatief en hoe deze organisatie kijken naar de eventuele ontwikkeling van een provinciedekkend wandelnetwerk. Hieronder geven we kort per organisatie een gespreksverslag weer.

4.1 Natuurmonumenten

Natuurmonumenten staat in beginsel positief tegenover de realisatie van een wandelnetwerk in de provincie Drenthe. Natuurmonumenten ziet voordelen in de keuzevrijheid die een wandelnetwerk biedt en de mogelijkheden om langere routes zelf samen te stellen. Tevens biedt het wandelnetwerk mogelijkheden voor lokale initiatieven om routes aan te bieden (folders, websites). In de 'Agenda Natuurbeleving' heeft Natuurmonumenten uitgesproken mee te willen werken aan de realisatie van routenetwerken, met uniforme bewegwijzering.

Aandacht voor de verbindingen tussen dorpen, platteland en natuurgebieden zijn belangrijk. Natuurmonumenten wil graag actief betrokken zijn bij het ontwerp van het wandelnetwerk (toegankelijkheid, broedseizoen, etc.). Een streven naar uniforme bewegwijzering onderschrijft Natuurmonumenten. Hoe Natuurmonumenten om wil gaan met haar eigen routes (naast elkaar laten bestaan i.v.m. uitingen of volledig integreren) is nog onderdeel van discussie en uitwerking. Zuidwest Drenthe zou een goede regio zijn om als pilot te draaien, in verband met de aanwezigheid van zowel een goede organisatorische als fysieke toeristisch-recreatieve infrastructuur.

Natuurmonumenten wil een rol spelen bij de uitvoering van het project, door bijv. zitting te nemen in de begeleidingsgroep. Natuurmonumenten ziet niet direct een rol in beheer en onderhoud van het bewegwijzerde netwerk.

4.2 Staatsbosbeheer

Staatsbosbeheer heeft een positieve houding ten opzichte van de realisatie van een wandelnetwerk in Drenthe. Hierbij staat de gebruiker centraal. Staatsbosbeheer hecht er veel belang aan om inzicht te hebben of een wandelnetwerk voorziet in de wensen van de wandelaars. Hierin is vooralsnog onvoldoende (cijfermatig) inzicht. Partijen als ANWB en Wandelnet zouden dergelijk onderzoek moeten laten uitvoeren.

Bij de invoering van een wandelnetwerk in Drenthe wil Staatsbosbeheer toe naar een uniforme systematiek in alle SBB-gebieden in Nederland. Hierbij wordt gekozen voor het knooppunten-systeem. Daarbij dient de wandelaar te herkennen dat hij/zij zich bevindt in het gebied van Staatsbosbeheer. Dat kan door middel van een logo op de paaltjes / bordjes. Het wandelnetwerk dat in Twente is gerealiseerd is voor Staatsbosbeheer een goed voorbeeld van een wandelnetwerk.

Staatsbosbeheer heeft niet per definitie de intentie om haar eigen routes te behouden. Het vervangen van de routes van Staatsbosbeheer door een wandelnetwerk is bespreekbaar. Uitzondering hierop vormen de thematische routes en de kleine ommetjes (< 3 km). Deze wil Staatsbosbeheer behouden. Staatsbosbeheer blijft eindbeslisser over het trace van de routes door de terreinen.

Staatsbosbeheer wil geen 2 systemen naast elkaar laten bestaan. Het wandelnetwerk zou dus in plaats moeten komen van de bestaande routes. Hierbij is een gefaseerde aanpak van de realisatie wel bespreekbaar. Het advies is om zoveel mogelijk gebruik te maken van de bestaande bewegwijzeringsobjecten (dus niet een paaltje van het wandelnetwerk naast een paaltje van het fietsnetwerk).

Staatsbosbeheer kan geen garantie geven voor de instandhouding van de routestructuur binnen een toekomstige wandelnetwerk.

Staatsbosbeheer wil graag betrokken worden bij het ontwerp van het wandelnetwerk in Drenthe. Staatsbosbeheer ziet niet direct in een rol in de uitvoering of het beheer en onderhoud van de bewegwijzering van het wandelnetwerk. Ook kan Staatsbosbeheer niet financieel ondersteunen in de realisatie en het beheer en onderhoud van de bewegwijzering van het wandelnetwerk.

4.3 Het Drentse Landschap

Het Drentse Landschap (HDL) heeft een positieve houding ten opzichte van de realisatie van een wandelnetwerk in Drenthe. Een wandelnetwerk sluit aan op de behoefte van (een deel van) de toeristisch-recreatieve wandelaars in Drenthe en is daarmee een welkome aanvulling op het toeristisch-recreatieve aanbod in Drenthe.

De voorkeur gaat hierbij uit het een wandelknooppuntensysteem. Dit systeem met de genummerde knooppunten is herkenbaar voor de wandelaar. Enerzijds omdat dit systeem ook op veel andere plekken wordt gebruikt. Anderzijds omdat ook het fietsknooppuntensysteem op deze basis is gerealiseerd in Drenthe.

Een wandelnetwerk biedt mogelijkheden voor ondernemers om hun eigen routes eenvoudig te ontwikkelen ten behoeve van hun bezoekers. Hier liggen mogelijk ook kansen om aanvullende inkomsten uit te genereren ten behoeve van het onderhoud van het netwerk.

In een optimale uitvoering zouden de eigen routes van HDL kunnen worden vervangen door het wandelnetwerk. In De Wolden is dit gerealiseerd voor de 'In de loop van ...'-routes van HDL. Deze bewegwijzering is vervangen door het wandelnetwerk van De Wolden. De paaltjesroutes zijn echter nog gebleven, omdat deze routes (deels) buiten het netwerk vallen. Dit is in de eind-situatie niet wenselijk. Van belang bij de realisatie van een wandelnetwerk in Drenthe is, dat bij het ontwerp goed met alle partijen wordt overlegd om bestaande routes zo goed mogelijk te integreren in het netwerk.

Een belangrijke voorwaarde bij integratie van eigen routes, is dat de herkenbaarheid van het eigen gebied van HDL in stand blijft. Dat kan bijvoorbeeld door middel van logo's op de paaltjes. Hierover zou, samen met de andere terreineigenaren, een goed format moeten worden bedacht.

HDL wil graag betrokken worden bij het ontwerp van het netwerk, bijvoorbeeld door zitting te nemen in de werkgroep of klankbordgroep die we werkzaamheden voorbereidt en begeleidt. Wat betreft het onderhoud van de routebewegwijzering is het bespreekbaar dat HDL voor de routes in haar eigen terreinen verantwoordelijk is, indien de routes worden opgenomen in het netwerk.

Voorgesteld wordt om een gefaseerde aanpak te kiezen voor de realisatie van het wandelnetwerk in Drenthe. Op deze manier kun je leren van de ervaringen van realisatie en gebruik uit de voorgaande fasen.

Het advies is om Marketing Drenthe en de TIP ook actief te betrekken bij de promotie en vermarkting van het wandelnetwerk, zodra het is gerealiseerd. Ook kunnen zij een actieve rol richting de ondernemers spelen.

Aandachtspunt is de digitalisering van het netwerk en het aansluiten bij de nieuwste technologische ontwikkelingen. Wandelaars de mogelijkheid bieden om huidige betaalde (beschreven) routes via app's betaald te downloaden. Dit kan ook aanvullende verdienmogelijkheden opleveren voor betrokken partijen (natuurbeheerders en ondernemers).

Ook een aandachtspunt vormt de integratie van lokale initiatieven / dorpsommetjes in het netwerk. HDL, maar ook andere partijen zoals BOKD, beschikken over een uitgebreid netwerk aan vrijwilligers die ingezet kunnen worden voor controle en beheer en onderhoud van het deel van het netwerk dat zich buiten de natuurgebieden van de grote terreineigenaren vallen.

In algemene zin kijken deze organisatie positief naar de ontwikkeling van een wandelnetwerk. Betrokkenheid is gewenst, de trekkersrol ligt bij voorkeur niet bij deze organisaties. Belangrijke aandachtspunten zijn de integratie, behoud of juist opheffen van bestaande routes. Daarbij is de zichtbaarheid van de organisaties een belangrijk item, waar rekening mee moet worden gehouden.

4.4 Overige partijen

In deze fase zijn niet alle grondeigenaren benaderd en gevraagd naar hun mening. Belangrijk is om deze partijen in vroeg stadium te betrekken bij planvorming en trajectkeuzes. Overige partijen waar in het voortraject mee moet worden afgestemd zijn:

- waterschappen
- provincie
- gemeenten
- particulieren

5 Marketing

Naast de realisatie van de bewegwijzering is het voor het slagen van een nieuw en grootschalig routeproduct van groot belang om een goede marketing op te zetten rond dit nieuwe toeristische product.

5.1 Routeproducten

Ten eerste is het belangrijk om het routenetwerk te vertalen naar marketingproducten waarmee een groot potentieel aan gebruikers bereikt wordt en die het gebruik van het wandelnetwerk stimuleren. Te denken valt aan het realiseren van goede wandelkaarten voor Drenthe (in delen). Belangrijk hierbij is de wijze waarop verkoop en verspreiding wordt georganiseerd. Daarnaast zijn een digitale routeplanner en een route-app onderdelen die niet mogen ontbreken bij het onder de aandacht brengen van het nieuwe wandelnetwerk in Drenthe.

5.2 Communicatie

Bij de invoering van een nieuw routeproduct is het tevens goed om in te zetten op communicatie en (pers)aandacht. Een mooie nieuwe campagne over wandelen in Drenthe, het actief meenemen van het nieuwe wandelnetwerk in bestaande uitingen over Drenthe en enkele innovatieve acties via social media zorgen voor de nodige aandacht. Ook een persreis kan bijvoorbeeld zorgen voor veel aandacht voor dit nieuwe product in de vorm van free publicity. In andere regio's is gekozen voor bijvoorbeeld wandelbijlagen bij kranten en tijdschriften. Deze bijlagen bereiken een groot en breed publiek.

5.3 Evenementen en activiteiten

Na realisatie van het wandelnetwerk kan actief worden ingezet op het koppelen van bestaande evenementen aan dit nieuwe wandelproduct. Te denken valt aan de Jeugd wandel 4-daagse, de Drentse Wandel 4-daagse, wandelevenementen vanuit Nationaal Park, etc. Ook kunnen bestaande evenementen gemakkelijk worden uitgebreid met thematische wandelingen (denk aan TT, Music in the Woods).

Daarnaast kunnen aan de hand van dit product gemakkelijk nieuwe wandel-activiteiten of lokale evenementen worden opgezet. Wellicht kunnen lokale ondernemers worden uitgedaagd om dit soort activiteiten te ontwikkelen.

5.4 Ambassadeurs

Belangrijk voor het slagen van een routenetwerk is de wijze waarop toeristische ondernemers, musea, Tourist Info's en andere publiekstrekkingen zo'n product opnemen. Wanneer we er in slagen om deze partijen te overtuigen van de mogelijkheden van een wandelnetwerk en ze als 'ambassadeurs' van het wandelproduct kunnen inzetten, is het gebruik door toeristen en recreanten beter gewaarborgd. Wij bevelen dan ook aan om hier actief aandacht aan te besteden om zo de dragers van toerisme in Drenthe goed te informeren over de mogelijkheden van het nieuwe wandelnetwerk. Te denken valt aan informatiebijeenkomsten waar bijvoorbeeld een ondernemer elders uit het land vertelt over de successen van een wandelnetwerk. Ook een prijsvraag voor innovatie wandelarrangementen kan bijdragen aan het activeren van deze toeristische organisaties.

Ook kunnen bestaande bijeenkomsten van toeristische ondernemers in Drenthe (bijv. recreatie-soos) een thematische invulling krijgen aan de hand van het nieuwe wandelnetwerk om zo partijen te overtuigen van de meerwaarde die het kan hebben voor hun eigen bedrijfsvoering!

5.5 Aanpak

Het is belangrijk om de vermarkting van het product als integraal onderdeel van het project verder in te vullen en hierin samen op te trekken met de betrokken organisaties (Tourist Info Drenthe, Marketing Drenthe). Inhoudelijk zijn er bijvoorbeeld veel aspecten die met elkaar samenhangen en die tijdens de uitvoering van het project al kunnen zorgen voor versterking en efficiëntie tijdens ontwikkeling van het project. Denk bijvoorbeeld aan de opbouw van de routedata voor realisatiefase, in relatie tot de benodigde routedata voor een routeplanner.

Maar denk bijvoorbeeld ook aan het uitnodigen van toeristische ondernemingen in de ontwerp-fase van het wandelnetwerk. De lokale kennis over wandelmogelijkheden komt in deze fase van pas, maar zo'n bijeenkomst zorgt ook direct voor draagvlak voor het product in de toekomst!

Vanuit Tourist Info Drenthe is reeds een eerste aanzet gedaan om een communicatieplan op te stellen voor het nieuwe wandelnetwerk in Drenthe. Dit plan vormt een mooi vertrekpunt bij de vervolgdiscussies om marketing en communicatie voor het wandelnetwerk verder vorm en inhoud te geven en is in de bijlage opgenomen.

6 Organisatie en Financiering

6.1 Projectorganisatie

Wanneer het wandelnetwerk in één project wordt uitgerold over Drenthe, is het belangrijk om een goede projectstructuur neer te zetten. Om die reden stellen we voor om een projectteam in te richten onder de vlag van het Recreatieschap Drenthe. Naast een overall projectleider is het goed om in het projectteam personen op te nemen die een bijdrage kunnen leveren op het terrein van routedata kennis (GIS), proces/draagvlak, gebiedskennis, bewegwijzering en marketing.

Om het projectteam te begeleiden bij de werkzaamheden denken we dat het goed is om een projectgroep in het leven te roepen. Hier kunnen vertegenwoordigers van het Recreatieschap, enkele gemeenten, de provincie en vertegenwoordiger(s) van natuurorganisaties worden opgenomen.

6.2 Fasering

Er wordt gesproken over de mogelijkheid van een gefaseerde uitvoering van het wandelnetwerk. Gedachte is om de uitvoering per gemeente op te pakken, op het moment dat een gemeente de financiering rond heeft. Wanneer het project op deze manier gefaseerd wordt, kan een kleiner projectteam de werkzaamheden uitvoeren onder de vlag van het Recreatieschap Drenthe. Begeleiding kan dan plaatsvinden door vertegenwoordigers van de betreffende gemeente.

Een gefaseerde uitvoering heeft enkele voordelen, maar vooral ook verschillende nadelen. Belangrijkste hierbij is dat de uiteindelijke investering fors hoger zal zijn bij een gefaseerde uitvoering. In onderstaand schema zetten we de voor- en nadelen op een rij.

Voordelen fasering	Nadelen fasering
Financiering is minder groot struikelblok voor starten uitvoering (per gemeente mogelijk)	Fors hogere totaalkosten
Pilot effect (leren van uitvoering in andere regio's)	Overleg en toestemming van grondeigenaren per gemeente regelen, i.p.v. provinciebreed in 1 x
Overzichtelijk, behapbaar voor kleine(re) (project)organisatie	Aansluitingen van het wandelnetwerk per deelproject weer aanpassen
	Marketing van het product 'wandelnetwerk Drenthe' is lastiger als het bestaat uit enkele 'plukjes' of deelgebieden.
	Doorlooptijd van uitvoering is lang. Communicatie naar consumenten is lastiger (wanneer geef je welke kaarten uit, continu aanpassen routeplanners, overzichtskaarten, app's, etc.)

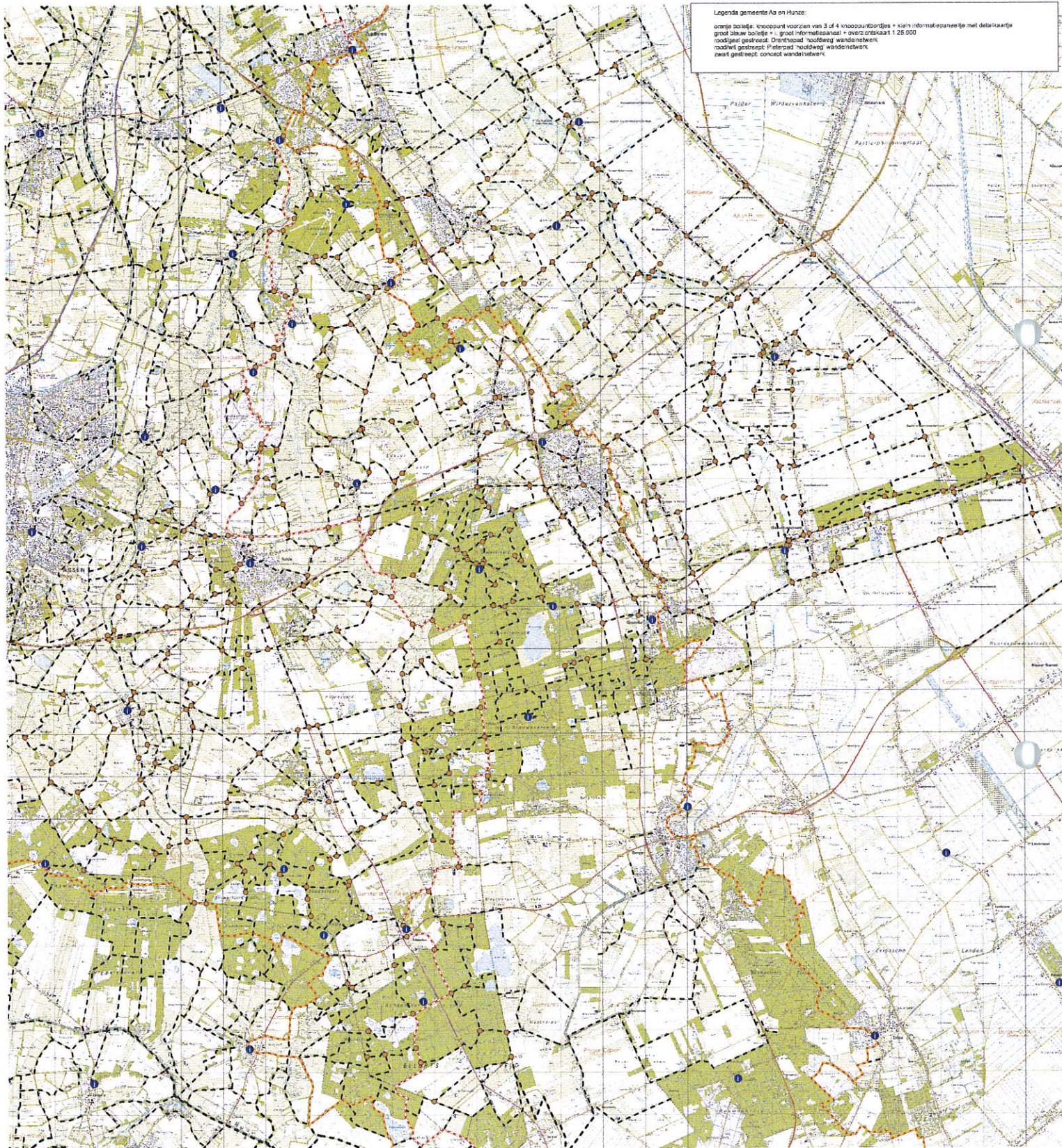
6.3 Financiering

Voor de financiering van het project is een belangrijke rol weggelegd voor de Drentse gemeenten en de provincie. Mogelijk zijn er ook subsidiemogelijkheden voor de aanleg van het wandelnetwerk. Naast de investeringen gaan er ook jaarlijkse kosten gepaard met het onderhouden van het wandelnetwerk. De gemeenten lijken de meest aangewezen partijen om hier een voorname rol in te spelen.

Bijlage 1

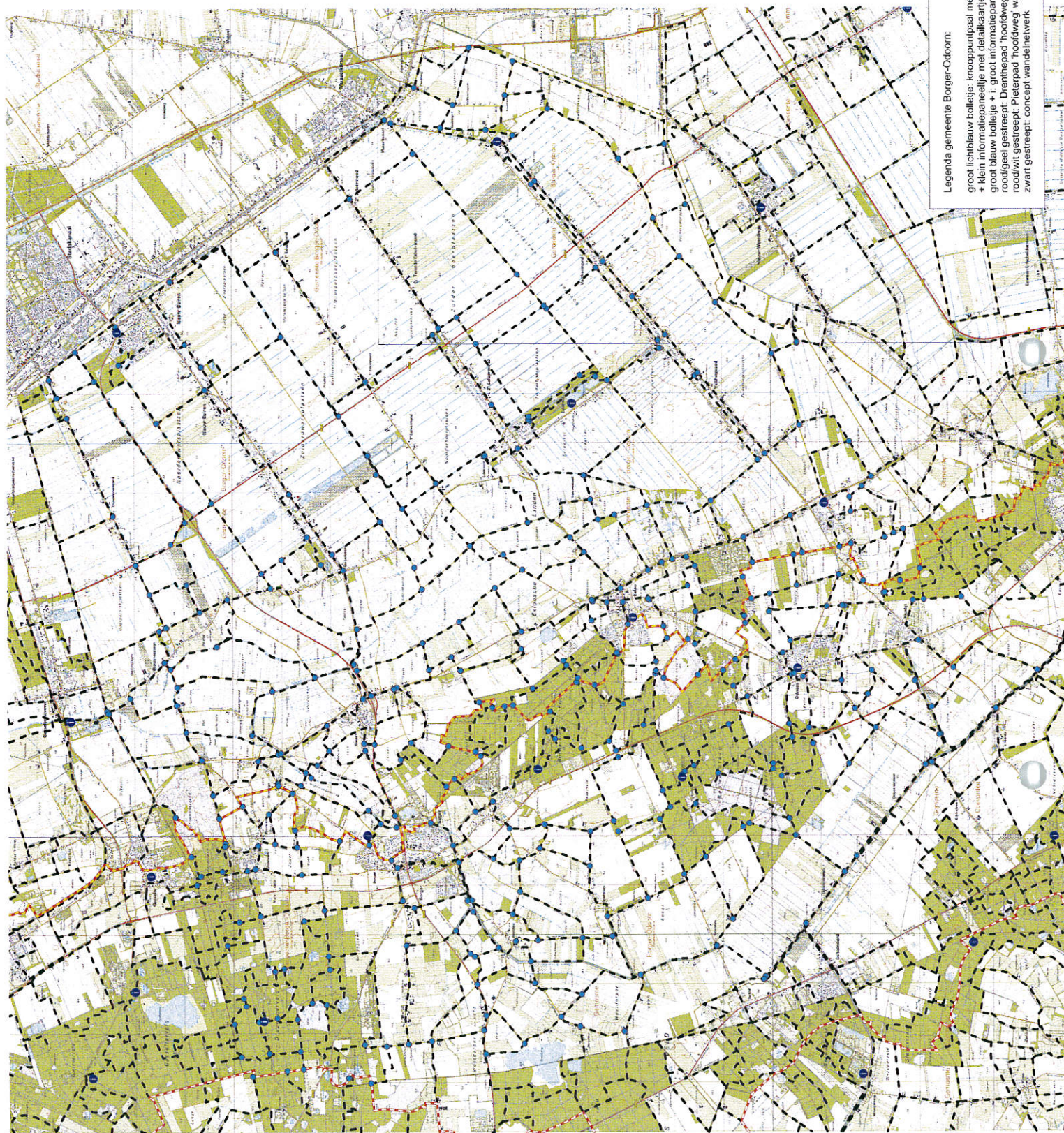
Kaarten ontwerp wandelnetwerk Drenthe
per gemeente (Recreatieschap Drenthe, 2014)

Legenda gemeente Assen:

groot rood/groen bolletje: knooppuntpaal met 3 of 4 knooppuntbordjes
 + klein informatiepaneeltje met detailkaartje
 groot blauw bolletje + i: groot informatiepaneel + overzichtkaart 1:25.000
 rood/geel gestreep: Drenthepad 'hoofdweg' wandelnetwerk
 zwart gestreep: concept wandelnetwerk

Legenda gemeente Borger-Odoorn:

- groot lichtblauw bolletje: knooppuntpaal met 3 of 4 knooppuntbordjes
- + klein informatiepaneeltje met detailskaartje
- groot blauw bolletje + i: groot informatiepaneel + overzichtkaart 1:25.000
- rood/geel gestrept: Drentepad 'hoofdweg' wandelnetwerk
- rood/wit gestrept: Pieterpad 'hoofdweg' wandelnetwerk
- zwart gestrept: concept wandelnetwerk

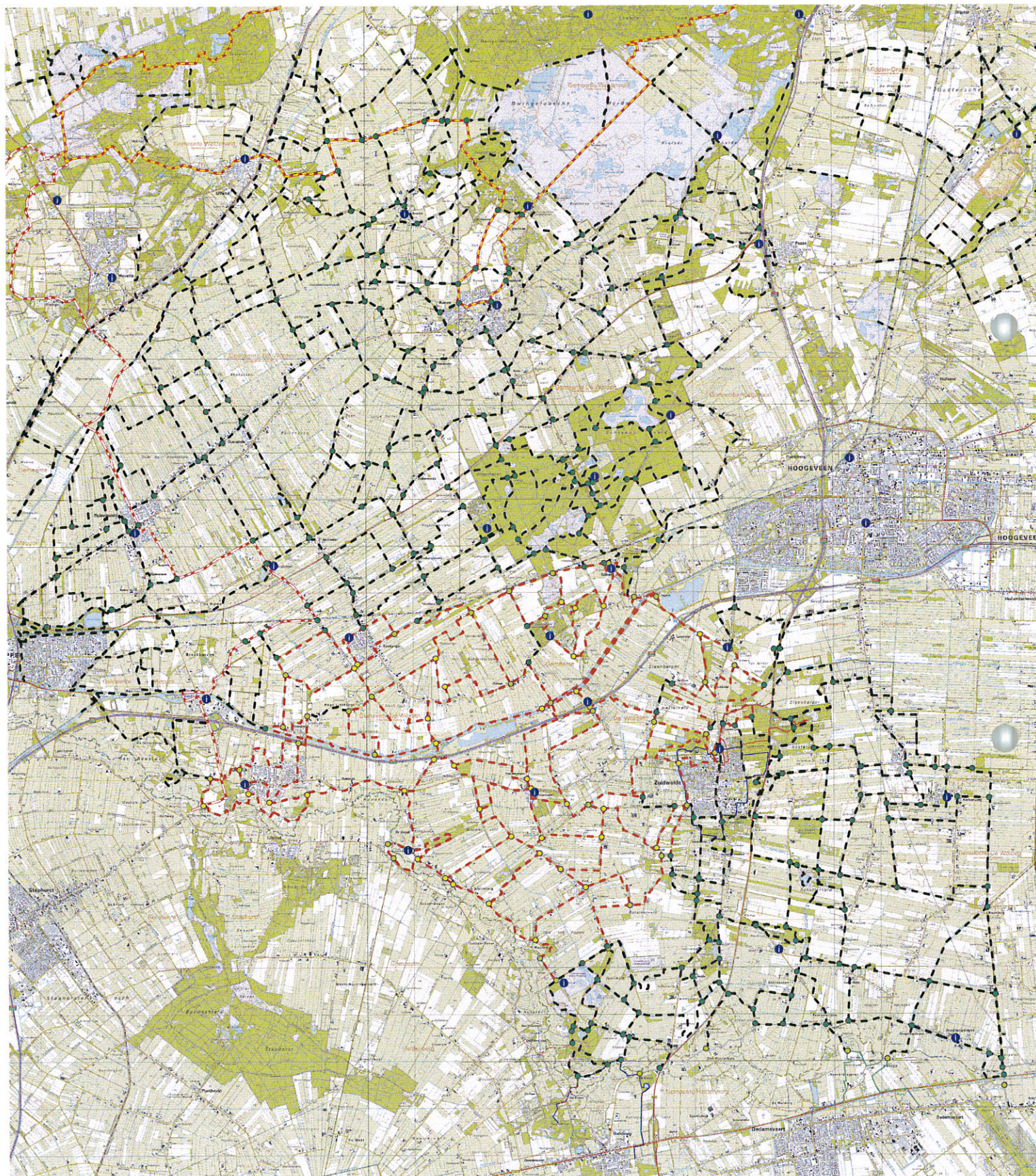
Legenda gemeente Coevorden:

groot geel bolletje: knooppuntpaal met 3 of 4 knooppuntbordjes
+ klein informatiepaneeltje met detailkaartje
groot blauw bolletje + i: groot informatiepaneel + overzichtskaart 1:25.000
rood/geel gestreept: Drenthepad 'hoofdweg' wandelnetwerk
rood/wit gestreept: Pieterpad 'hoofdweg' wandelnetwerk
zwart gestreept: concept wandelnetwerk
grijze streep: wandelnetwerk Overijssel
oranje rechthoek: knooppunt Overijssel

Legenda gemeente De Wolden:

donkergroen bolletje: knooppuntpaal met 3 of 4 knooppuntbordjes + klein informatiepaneeltje met detailkaartje
 geel bolletje: bestaande knooppuntpaal met 3 of 4 knooppuntbordjes + klein informatiepaneeltje met detailkaartje
 lichtgroen bolletje: bestaande knooppuntpaal aan te passen aan aanvulling netwerk met 3 of 4 knooppuntbordjes + klein informatiepaneeltje met detailkaartje
 groot blauw bolletje + I: groot informatiepaneel + overzichtskaart 1:25.000
 rood/geel gestreept: Drenthepad 'hoofdweg' wandelnetwerk
 rood/wit gestreept: Maarten van Rossumpad 'hoofdweg' wandelnetwerk
 rood gestreept: bestaand wandelnetwerk
 zwart gestreept: aanvulling concept wandelnetwerk

Legenda gemeente Emmen

groot blauw bolletje + i: groot informatiepaneel + overzichtkaart 1:25.000

rood/groen gestreept: Drenthepad 'hoofdweg' wandelnet

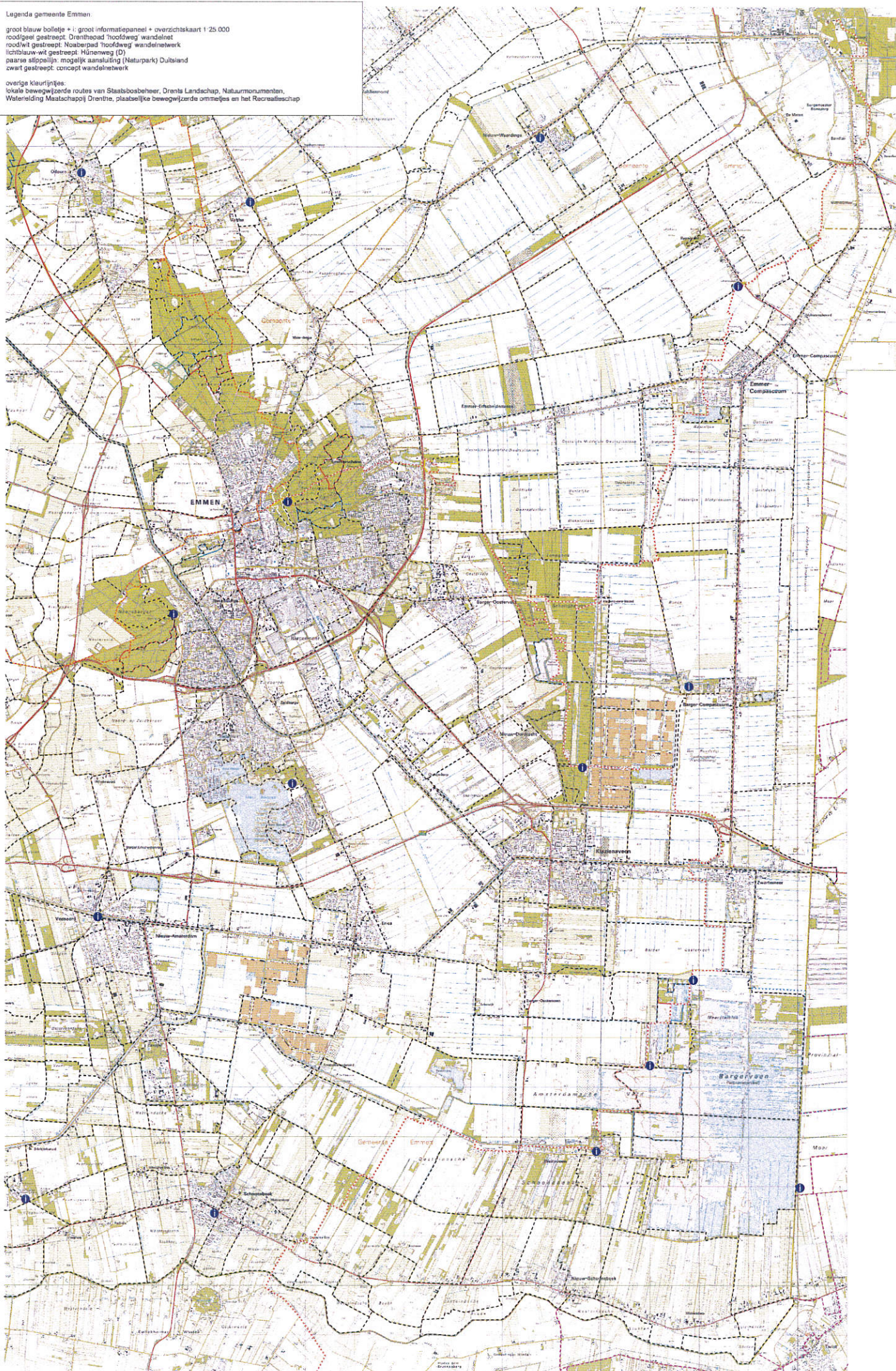
rood/wit gestreept: Noorderpad 'hoofdweg' wandelnet

lichtblauw/wit gestreept: Huisweg (D)

paarse stippenlijn: mogelijk aansluiting (Naturpark) Duitland

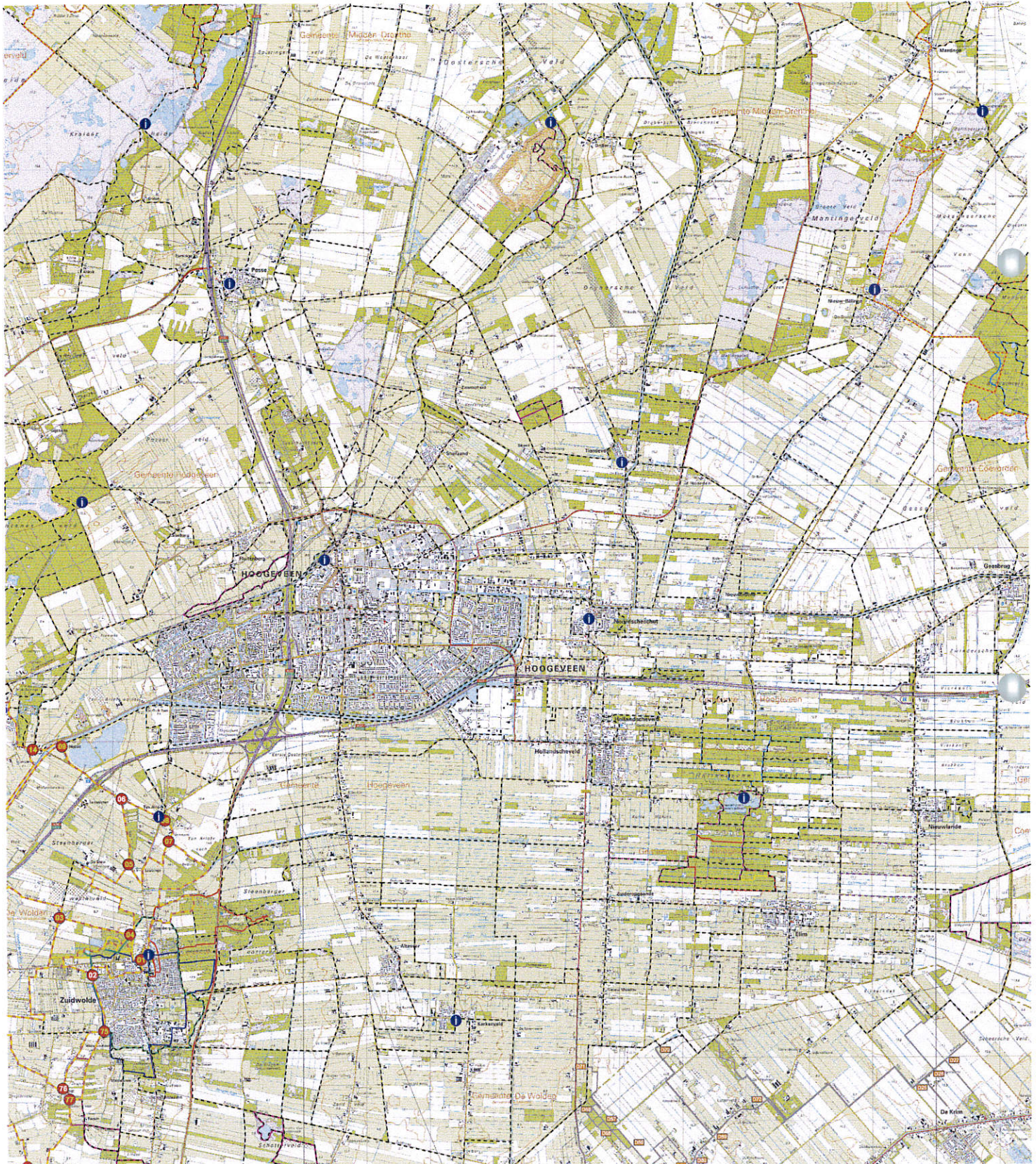
zwart gestreept: concept wandelnet

overige kleurlijntjes:
lokale bewegwijzende routes van Staatsbosbeheer, Drents Landschap, Natuurmonumenten,
Waterleiding Maatschappij Drenthe, plaatselijke bewegwijzende omroep en het Recreatieschap

groot blauw bolletje + i: groot informatiepaneel + overzichtskaart 1:25.000
rood/geel gestreept: Drentepad 'hoofdweg' wandelnet
zwart gestreept: concept wandelnetwerk
bruin/geel gestreept: bestaand wandelnetwerk De Wolden met knooppuntnummers
grijze lijn: bestaand wandelnetwerk Overijssel met knooppuntnummers

overige keurlijntjes:
lokale bewegwijzerde routes van Staatsbosbeheer, Drents Landschap, Natuurmonumenten,
Waterleiding Maatschappij Drenthe, plaatselijke bewegwijzerde omwegen en het Recreatieschap

Legenda gemeente Meppel:

- lichtblauw bolletje: knooppuntpaal met 3 of 4 knooppuntbordjes
- + klein informatiepaneeltje met detailkaartje
- groot blauw bolletje + i: groot informatiepaneel + overzichtkaart 1:25.000
- roodwit gestreep: Maarten van Rossumpad 'hoofdweg' wandelnetwerk
- zwart gestreep: concept wandelnetwerk
- paars gestreep: bestaand wandelnetwerk De Wolden
- rode lijn: Stadsrandzone
- groene lijn: netwerk Overijssel
- oranje blokje: knooppunt Overijssel (zonder informatiepaneeltje)

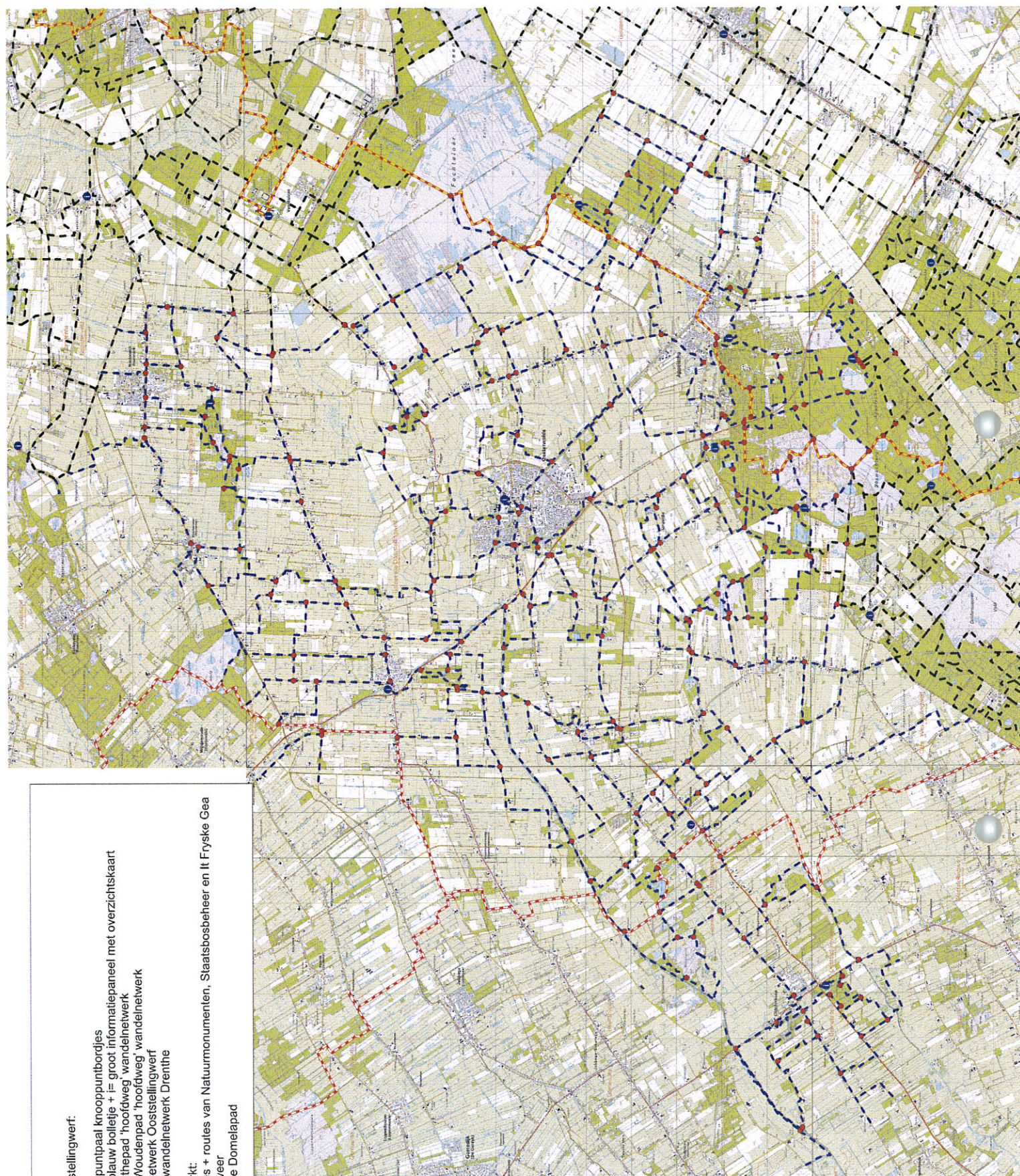

Legenda gemeente Midden-Drenthe:

groot lichtblauw bolletje: knooppuntpaal met 3 of 4 knooppuntbordjes
+ klein informatiepaneeltje met detailkaartje
groot blauw bolletje + i: groot informatiepaneel + overzichtkaart 1:25.000
rood/geel gestreep: Drenthepad 'hoofdweg' wandelnetwerk
rood/wit gestreep: Pieterpad 'hoofdweg' wandelnetwerk
zwart gestreep: concept wandelnetwerk

Legenda gemeente Ooststellingwerf:

groot rood bolletje: knooppuntpaal knooppuntbordjes
 mogelijk startpunt: groot blauw bolletje + != groot informatiepaneel met overzichtskaart
 rood/geel gestreept: Drenthepad 'hoofdweg' wandelnetwerk
 rood/wit gestreept: Fries Woudenpad 'hoofdweg' wandelnetwerk
 blauw gestreept: wandelnetwerk Ooststellingwerf
 zwart gestreept: concept wandelnetwerk Drenthe

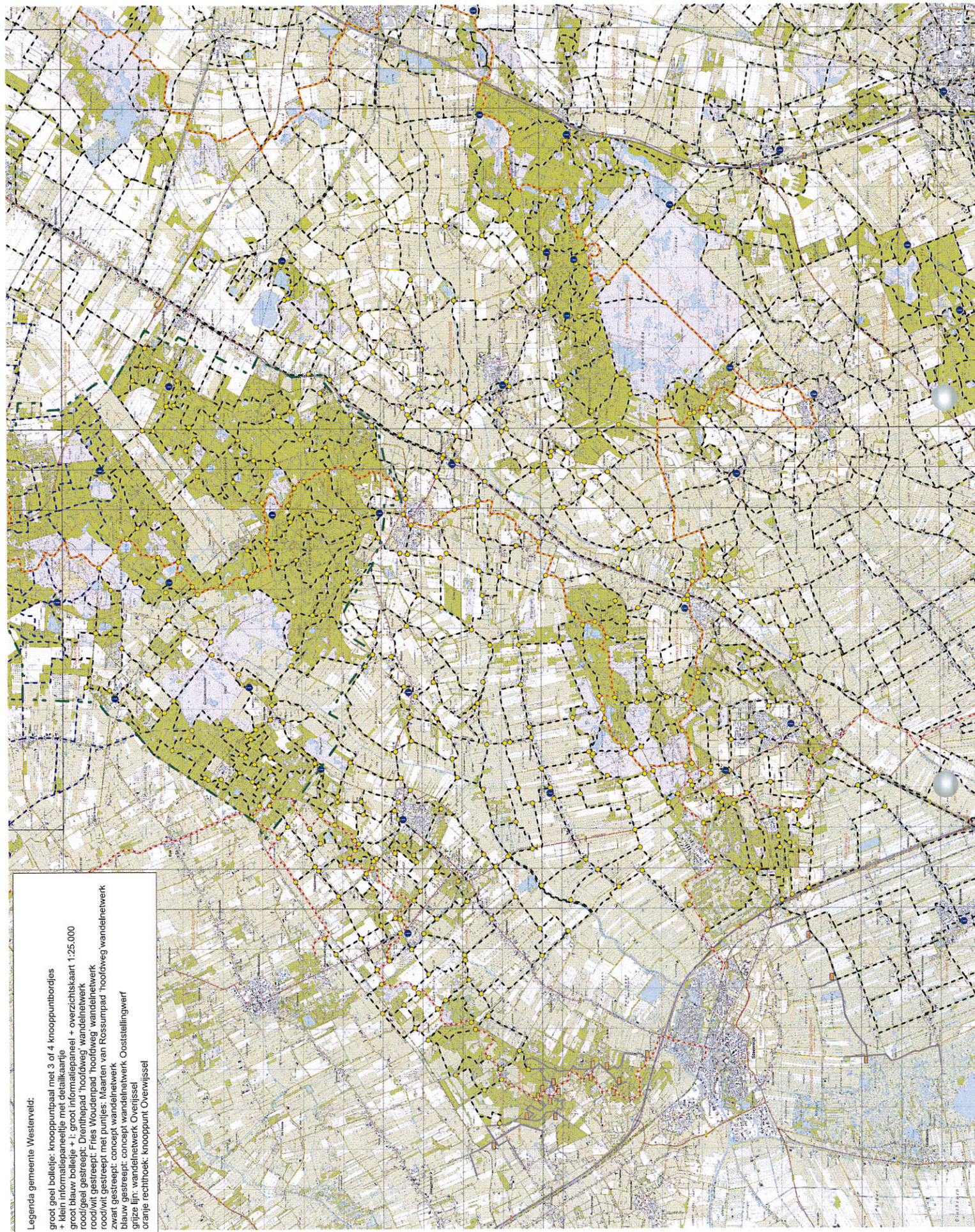
In het netwerk zijn verwerkt:

- de plaatselijke ommetjes + routes van Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer en It Fryske Gea
- van Landweer tot Landweer
- delen van het voormalige Domelpad

Legenda gemeente Tynaarlo:

groot rood bolletje: knooppuntpaal met 3 of 4 knooppuntbordjes + klein informatiepaneeltje met detailkaartje
 groot blauw bolletje + i: groot informatiepaneel + overzichtkaart 1:25.000
 rood/ged gestreep: Drenthepad 'hoofdweg' wandelnetwerk
 rood/wit gestreep: Pieterpad 'hoofdweg' wandelnetwerk
 zwart gestreep: concept wandelnetwerk

Legenda gemeente Westerveld:

- groot geel bolletje: knooppuntbaal met 3 of 4 knooppuntbordjes
- + klein informatiepaneeltje met detailkaartje
- groot blauw bolletje: 1: groot informatiepaneel + overzichtkaart 1:25.000
- rood/geel gestreep: Drentepad hoofdweg wandelnetwerk
- rood/wit gestreep: Fries Woudenpad hoofdweg wandelnetwerk
- rood/wit gestreep met puntjes: Maarten van Rossumpad hoofdweg wandelnetwerk
- zwart gestreep: concept wandelnetwerk
- blauw gestreep: concept wandelnetwerk Ooststellingwerf
- grijze lijn: wandelnetwerk Overijssel
- oranje rechthoek: knooppunt Overijssel

Bijlage 2

Rapport beheer en onderhoud
wandeln netwerk Drenthe
(Grontmij, 2015)

Onderhoud wandelnetwerk Drenthe

Uitwerking van verschillende opties voor het onderhoud

Concept

Recreatieschap Drenthe

Grontmij Nederland B.V.
Groningen, 10 februari 2015

Verantwoording

Titel : Onderhoud wandelnetwerk Drenthe
Subtitel : Uitwerking van verschillende opties voor het onderhoud
Projectnummer : 342586
Referentienummer : 342586
Revisie :
Datum : 10 februari 2015

Auteur(s) : Jos Bosma
E-mail adres : jos.bosma@grontmij.nl
Gecontroleerd door : Tim Verver
Paraaf gecontroleerd :
Goedgekeurd door : Hans Popken
Paraaf goedgekeurd :
Contact : Grontmij Nederland B.V.
Rozenburglaan 11
9727 DL Groningen
Postbus 7057
9701 JB Groningen
T +31 88 811 66 00
www.grontmij.nl

Inhoudsopgave

1	Onderhoud Wandelnetwerk	4
2	Opties voor het onderhoud	5
2.1	Optie 1: All inclusive.....	5
2.2	Optie 2: Inspectierondes met vrijwilligers	5
2.3	Optie 3: Werken met Sociaal Werkvoorzieningschappen	6
2.4	Optie 4: In eigen beheer (Recreatieschap Drenthe).....	7
3	Resumé.....	8

1 Onderhoud Wandelnetwerk

Wandelnetwerk

Recreatieschap Drenthe is voornemens om een provinciedekkend wandelnetwerk te realiseren. In een klein deel van de provincie Drenthe (De Wolden) is al een wandelnetwerk gerealiseerd. Naast het te realiseren wandelnetwerk in Drenthe is Recreatieschap Drenthe ook betrokken bij het Wandelnetwerk in Ooststellingwerf.

Voor het wandelnetwerk in Drenthe gaan we voornamelijk uit van zo'n 4.000 km bewegwijzerde wandelroutes. De bewegwijzering krijgt vorm middels het knooppuntensysteem, waarbij de wandelaar van het ene genummerde knooppunt wandelt naar het andere genummerde knooppunt. Niet op ieder knooppunt komt een informatiepaneel te staan, zoals bij het fietsknooppuntensysteem. Op een knooppunt vindt de gebruiker een vierkante paal, waarop behalve de nummers ook een klein overzichtskaartje is bevestigd.

Aan Grontmij is gevraagd een notitie te schrijven over het onderhoud van het wandelnetwerk. Waar moet het onderhoud aan voldoen, hoe kan het onderhoud georganiseerd worden en met welke kosten moet Recreatieschap Drenthe rekening houden?

Het onderhoud

In deze notitie gaan we in op het onderhoud van de bewegwijzering. Het onderhoud van de paden is zeer belangrijk, maar de verantwoordelijkheid van de betreffende grondeigenaar. De kosten hiervoor worden daarom niet meegenomen in deze notitie.

Het uitgangspunt is dat de bewegwijzering van routenetwerken 2 x per jaar worden gecontroleerd. De twee inspectierondes worden gecombineerd met uitvoering van kleine reparaties en schoonmaken van de borden. Voor grotere schades is er vaak de afspraak dat de schade binnen een aantal werkdagen na de melding weer is opgelost.

Het onderhoud van regionale wandelnetwerken is in Nederland op verschillende manieren georganiseerd. In sommige gevallen is het onderhoud in zijn geheel uitbesteed aan een aannemer (inspectie, reparatiewerkzaamheden en materialen inbegrepen). Vaak (ongeveer de helft van de netwerken) worden de inspectierondes gedaan door vrijwilligers. Daarnaast werken veel beheerders van routenetwerken met een sociaal werkvoorzieningschap voor de uitvoering van schadereparaties.

De kosten voor het onderhoud zijn afhankelijk van:

- Kosten inspectierondes
- Beschikbaarheid en organisatie vrijwilligers
- Kosten reparatie en vervanging schadegevallen
- Samenwerking sociaal werkvoorzieningschap
- Aanbesteding/aannemer

In hoofdstuk 2 werken we in 4 opties uit hoe Recreatieschap Drenthe het onderhoud zou kunnen organiseren en welke kosten daarmee gepaard gaan (raming).

2 Opties voor het onderhoud

We zetten de volgende opties op een rij:

1. All inclusive (alles uitbesteden)
2. Inspectierondes met vrijwilligers
3. Werken met Sociaal Werkvoorzieningschappen
4. Alles in eigen beheer (Recreatieschap Drenthe)

2.1 Optie 1: All inclusive

In deze optie wordt het volledige beheer en onderhoud uitbesteed aan de markt. Middels een aanbesteding worden de 2 inspectierondes, de bijbehorende werkzaamheden (schoonmaken, kleine reparaties, waar nodig maaiwerkzaamheden rond palen) en het groot onderhoud weggezet bij een marktpartij. Veelal worden afspraken gemaakt over het aantal werkdagen dat er tussen een schademelding en het oplossen ervan mogen zitten.

Voor deze optie moet rekening worden gehouden met een prijs van zo'n € 35,- tot € 40,- (ex. btw) per kilometer route per jaar.

Met zo'n 4.000 km route in het netwerk (3 borden per km) moet rekening worden gehouden met een jaarlijkse onderhoudspost van zo'n € 140.000,- tot € 160.000,-. Door de grote omvang van het netwerk (efficiency) en de tegenwoordige resultaten van aanbestedingen kan dit bedrag lager uitvallen. De lengte van een contract kan ook zorgen voor lagere tarieven.

Daarnaast moet binnen Recreatieschap Drenthe rekening worden gehouden met een extra beheer- en coördinatietaak. Het verwerken en doorgeven van schademeldingen (ook terugmelden naar de consument) hoort hierbij, maar ook het opnemen van nieuwe tracés en het oplossen van knelpunten op bestaande tracés zijn een taak van Recreatieschap Drenthe.

<i>Onderhoud all inclusive</i>	<i>€ 35 - € 40 per km</i>	<i>€ 140.000 - € 160.000</i>
<i>Beheer en coördinatie wandelnetwerk</i>	<i>Recreatieschap Drenthe, 0,5 dag per week (0,1 fte)</i>	<i>0,1 x € 50.000 = € 5.000</i>
		<i>€ 145.000 tot € 165.000</i>

2.2 Optie 2: Inspectierondes met vrijwilligers

In veel regio's in Nederland wordt voor de inspectierondes gewerkt met vrijwilligers. Om voldoende vrijwilligers te vinden, krijgen vrijwilligers vaak een vrijwilligersvergoeding (max. € 1.500,- per jaar). Fanatieke vrijwilligers kunnen 2 x per jaar een inspectieronde doen voor zo'n 50-100 km netwerk. Wanneer een maximale vrijwilligersvergoeding wordt uitgekeerd kost dat € 60.000,- tot € 120.000,- per jaar. Er kan gekozen worden voor een lagere vrijwilligersvergoeding. De vraag is echter of er dan voldoende vrijwilligers gevonden worden.

Vrijwilligers kunnen tijdens de inspectierondes ook schoonmaakwerkzaamheden uitvoeren. Voor de meeste vrijwilligers geldt echter dat de (kleinere) reparaties en evt. maaiwerk niet worden verricht. Daarvoor moet dan een andere partij nog langs het netwerk. De coördinatie van vrijwilligers (wie doet wanneer welk stuk, vervanging, etc.) en de verwerking van de meldingen vergen veel tijd. Daarnaast gaan er in sommige regio's geluiden op om juist te stoppen met het werken met vrijwilligers. De hoeveelheid coördinatie, de (wisselende) kwaliteit van vrijwilligers

en de verwerking van de meldingen (systeem van schademeldingen) zijn hiervoor de argumenten.

Naast de coördinatie van de vrijwilligers moeten ook het wandelnetwerk zelf en de schademeldingen die binnenkomen worden beheerd en gecoördineerd. Behalve coördinatie van schademeldingen (wie gaat er naar toe, terugmelden dat het is opgelost, etc.) betreft het ook nieuwe tracés toevoegen, knelpunten op bestaande tracés oplossen, etc.

Op basis van ervaringen met het fietsknooppuntensysteem in Drenthe en in overleg met Recreatieschap is het uitgangspunt een schadepercentage van 3,5% per jaar. Dat betekent dat jaarlijks 3,5% van de totale voorraad aan materialen in het veld is beschadigd en moet worden vervangen.

Volgens Wandelnet (Wandelnetwerken in beeld, December 2012) bestaat 69% van de totale investeringen uit de aanleg van het netwerk. Voor Drenthe betekent dit 1,9 miljoen euro aan totale aanlegkosten (totale investeringen zijn geraamd op 2,8 miljoen euro). 3,5% van deze aanlegkosten betekent € 67.000,- per jaar voor de schadegevallen.

Voor uitvoering van deze schadegevallen kan Recreatieschap Drenthe kiezen voor een aannemer, een sociaal werkvoorzieningschap of ze kunnen de werkzaamheden zelf uitvoeren.

<i>Inspectierondes</i>	<i>Vrijwilligersvergoeding 40-80 x € 1.500</i>	<i>€ 60.000 tot - € 120.000</i>
<i>Coördinatie vrijwilligers</i>	<i>Recreatieschap Drenthe, 1 dag per week coördinatie en begeleiding (0,2 fte)</i>	<i>0,2 x € 50.000 (salariskosten, auto, etc.) = € 10.000</i>
<i>Beheer en coördinatie wandelnetwerk</i>	<i>Recreatieschap Drenthe, 0,5 dag per week (0,1 fte)</i>	<i>0,1 x € 50.000 = € 5.000</i>
<i>Uitvoering schademeldingen</i>	<i>3,5% schadegevallen (incl. uurtarieven)</i>	<i>€ 67.000</i>
		<i>€142.000 tot €202.000</i>

2.3 Optie 3: Werken met Sociaal Werkvoorzieningschappen

Voor zowel de inspectierondes als de onderhoudswerkzaamheden kunnen ook de sociale werkvoorzieningschappen worden ingezet. Dit gebeurt in meer regio's in Nederland (o.a. de Achterhoek). Recreatieschap Drenthe heeft nog geen ervaring met het inzetten van sociale werkvoorzieningschappen op dit soort werkzaamheden. De inschatting van bijbehorende kosten zijn dan ook niet gebaseerd op ervaringen uit het verleden. In de praktijk zal moeten blijken of deze inschatting juist is.

In ieder geval zal er goede begeleiding moeten zijn van het personeel dat hiermee aan de slag gaat. Deze begeleiding kan vanuit Recreatieschap Drenthe zelf komen, maar kan ook extern worden ingehuurd (de kosten zullen dan hoger zijn).

Voor 2 inspectierondes (x 4.000 km), inclusief schoonmaken, kleine reparaties en maaiwerkzaamheden moet normaal gesproken rekening worden gehouden met een inzet van 266 dagen per jaar (30 km per dag). Echter, via een sociaal werkvoorzieningschap moet er rekening mee worden gehouden dat de werkzaamheden minder snel worden uitgevoerd. Daarom rekenen we in deze variant niet met 30 km per dag, maar met 20 km per dag. Dit komt neer op maximaal 400 werkdagen per jaar voor de 2 inspectierondes. Met een uurtarief van € 12,50 (afgestemd met Werkvoorzieningschap) komt dat op een kostenpost van zo'n € 40.000,- per jaar.

Voor het uitvoeren van de schademeldingen reserveren we hetzelfde budget als bij de vorige optie € 67.000,-.

Voor coördinatie en begeleiding van zowel inspectierondes als uitvoering schadegevallen moeten we rekening houden met een aanzienlijke inzet. Naast de individuele begeleiding zal er in

Drenthe ook nog gewerkt worden met verschillende werkvoorzieningschappen. Dat vraagt om een extra inzet in begeleiding en coördinatie. In de loop der jaren kan deze inzet wellicht verminderen. Het is ook belangrijk om goed te bedenken hoe schadegevallen worden gemeld en doorgegeven. Welk systeem past goed bij het personeel van het sociaal werkvoorzieningschap. We gaan voor het eerste jaar uit van een inzet van 1,5 a 2 dagen per week voor de begeleiding van de werkzaamheden. Op termijn kan dit wellicht met minder inzet, ongeveer 0,5 tot max. 1 dag per week.

<i>inspectierondes</i>	<i>Sociaal Werkvoorzieningschap</i>	<i>€ 40.000</i>
<i>Coördinatie sociale werkvoorzieningschappen</i>	<i>Recreatieschap Drenthe, 1ste jaar 1,5 a 2 dagen per week coördinatie en begeleiding (0,4 fte).</i>	<i>0,4 x € 50.000 (salariskosten, auto, etc.) = € 20.000</i>
	<i>Later max. 1 dag per week (0,2fte)</i>	<i>0,2 x € 50.000 (salariskosten, auto, etc.) = € 10.000</i>
<i>Beheer en coördinatie wandelnetwerk</i>	<i>Recreatieschap Drenthe, 0,5 dag per week (0,1 fte)</i>	<i>0,1 x € 50.000 = € 5.000</i>
<i>Uitvoering schademeldingen</i>	<i>3,5% schadegevallen (incl. uurtarieven)</i>	<i>€67.000</i>
		<i>€ 132.000 1ste jaar</i>
		<i>€ 122.000 jaren daarna</i>

2.4 Optie 4: In eigen beheer (Recreatieschap Drenthe)

In deze laatste optie voert Recreatieschap Drenthe alle werkzaamheden zelf uit. De 2 inspectierondes per jaar kunnen worden uitgevoerd door 1 fulltime baan (2 x 4.000 km, 30 km per dag, 266 dagen per jaar). Voor de schadeverwerkingen hanteren we dezelfde post als bij bovenstaande opties, waarbij we rekenen met 3,5% schade per jaar. Uiteraard vindt ook in deze optie beheer en coördinatie plaats om de kwaliteit van het wandelnetwerk te kunnen garanderen.

<i>Inspectierondes</i>	<i>Recreatieschap Drenthe, 1 fulltime baan (incl. materialen, vervoersmiddelen, etc.)</i>	<i>€ 50.000</i>
<i>Beheer en coördinatie wandelnetwerk</i>	<i>Recreatieschap Drenthe, 0,5 dag per week (0,1 fte)</i>	<i>0,1 x € 50.000 = € 5.000</i>
<i>Uitvoering schademeldingen</i>	<i>3,5% schadegevallen (incl. uurtarieven)</i>	<i>€ 67.000</i>
		<i>€ 122.000</i>

3 Resumé

Wanneer de overheden in Drenthe besluiten om het toeristisch product van Drenthe uit te breiden met een prachtig provinciedekkend wandelnetwerk, moet ook rekening worden gehouden met de beheer- en onderhoudsverplichtingen die daarbij horen. Deze rapportage biedt een eerste inzicht in de mogelijkheden voor onderhoud en de bijbehorende kosten.

In deze rapportage hebben we 4 opties naast elkaar gezet voor het onderhoud van het wandelnetwerk. De kosten lopen bij de 4 opties niet zover uit elkaar. De opties om de inspecties en het onderhoud zelf uit te voeren, of hiervoor het sociaal werkvoorzieningschap in te zetten lijken op voorhand iets goedkoper dan werken met vrijwilligers of het volledig uitbesteden aan professionals. Echter, uit recente aanbestedingen voor onderhoud van (wandel)netwerken elders in het land blijkt dat de prijs bij aanbesteden wellicht lager kan uitvallen dan hier geraamd.

Naast financiën zijn er echter meer facetten om rekening mee te houden, zoals bijvoorbeeld de kwaliteit van het onderhoud (en dus het toeristisch product). Zo is er in Drenthe nog geen ervaring opgedaan met sociale werkvoorzieningschappen die bewegwijzeringsystemen controleren en onderhouden. Zowel de kwaliteit van geleverd werk als de benodigde tijdsinvesteringen zijn aspecten om goed in de gaten te houden als deze optie nader wordt uitgewerkt.

Bijlage 3

Communicatieplan Wandelnetwork Drenthe

(Tourist Info Drenthe, 2015)

Concept communicatieplan wandelknooppuntennetwerk Drenthe

Inleiding

In navolging op de ontwikkelingen binnen het toeristisch wandelproduct, heeft een aantal gemeenten in Drenthe de wens uitgesproken een wandelknooppuntennetwerk te realiseren. Gemeente De Wolden heeft deels reeds een wandelknooppuntennetwerk in het veld. Gemeente Ooststellingwerf is al in een ver gevorderd stadium van de voorbereidingen voor de realisatie.

Het Recreatieschap Drenthe heeft opdracht gekregen de haalbaarheid van een Drenthe-breed wandelknooppuntennetwerk te onderzoeken, evenals de kosten ervan in beeld te brengen. Een wezenlijk onderdeel van het succesvol realiseren van een wandelknooppuntennetwerk, is de marcom van dit product. Potentiële gebruikers moeten van het bestaan weten om er gebruik van te gaan maken.

Doelstelling

Realiseren van een gebruiksvriendelijk wandelproduct voor Drentse inwoners en toeristen van buiten de provincie, waarmee het toeristisch product van Drenthe verrijkt wordt. Gewenst effect is toename van mobiliteit in recreatie binnen de provincie, toename van bezoekers aan Drenthe en toename van overnachtingen en andere bestedingen in de provincie.

Communicatiedoelstelling

1. De realisatie en in een later stadium het bestaan van het wandelknooppuntennetwerk bekendmaken onder de doelgroep;
2. Potentiële gebruikers verleiden naar Drenthe te komen en er te verblijven middels het wandelknooppuntennetwerk;
3. Imago van Drenthe verbeteren door het onder de aandacht brengen van een nieuw, actueel toeristisch product dat past bij de kernwaarden rust, ruimte en natuur.

Doelgroep

1. Wandelliefhebbers binnen Drenthe
2. Wandelliefhebbers van buiten de provincie.

In het algemeen kan worden aangenomen dat wandelaars van zichzelf *natuurliefhebbers* en *rustzoekers* zijn, wat Drenthe als wandelgebied uitermate geschikt maakt. Dit zijn nevenkenmerken van de doelgroep waarop de communicatie zich kan richten.

Indien het knooppuntennetwerk in een later stadium wordt benut voor specifieke (thema)routes (denk aan cultuurroutes, erfgoedroutes, natuurroutes, culinaire routes, boerenerfroutes), dan vormen de themaliefhebbers ook weer eigen doelgroepen waar de communicatie zich op kan richten.

Positionering/kernboodschap

Afhankelijk van de keuze in doelgroep zijn de uit te dragen communicatieboodschappen:

1. Inwoners: ontdek nog meer van je eigen provincie en wandel gemakkelijk je zelf samengestelde routes binnen afzienbare afstand;
2. In Drenthe kun je eindeloos je eigen wandelroutes samenstellen aan de hand van knooppunten.

Communicatiestrategie

Wandelen past heel goed binnen de kernwaarden van Drenthe: natuur, rust en ruimte. Hiermee kan het WKN een waardevolle aanvulling zijn op het huidige fietsproduct voor het toerisme in Drenthe. Het wandelknooppuntennetwerk is een initiatief van verschillende Drentse gemeenten en wordt zoals het nu lijkt gefaseerd uitgevoerd. Bovenstaande kernboodschap zal langere tijd door alle deelnemers (gemeenten, RSD) consequent en continu moeten worden meegenomen in hun toeristische profilering en toeristische productontwikkeling. Bij voorkeur in een zelfde huisstijl, zodat het wandelknooppuntennetwerk Drenthe een eenduidig en herkenbaar product wordt. Dit is wenselijk om er krachtige communicatie/marketing voor uit te kunnen voeren. Daarnaast kan bekendheid gegeven worden aan het WKND door vanuit het merk Drenthe te communiceren over het bestaan ervan: gezamenlijk financieren van marketing onder een merk. Hierdoor komt een krachtige boodschap tot stand die gebruik maakt van de bekendheid van de merknaam Drenthe (natuur, rust, ruimte + een laagdrempelig wandelproduct). Daarnaast kan middels productontwikkeling bekendheid gegeven worden aan het bestaan van het Wandelknooppuntennetwerk, evenals het gebruik ervan worden gefaciliteerd. Naast het fietsknooppuntennetwerk moet het WKND worden ingezet als een van de belangrijkste pijlers van het toeristische product van Drenthe.

Tactiek en communicatiemiddelen

Om de doelgroepen te bereiken worden verschillende vormen van communicatie en verschillende middelen ingezet. Dit wordt door verschillende partijen gedaan. Hierin zijn drie fases te onderscheiden: 1. de fase in aanloop naar de realisatie, 2. de fase van opening/start en tenslotte 3. de fase daarna (continu en vast onderdeel van het toeristisch product). Afhankelijk van de tijdsduur van de tot stand komst van het WKND (van de eerste gemeente tot de laatste die participeert), moet de stappen in het communicatieplan en het (deels gezamenlijke) budget voor communicatie worden ingedeeld in tijd. De verschillende afzenders in onderstaand schema zullen in gezamenlijk overleg hun communicatie in zetten. Om dit goed te laten verlopen is het wenselijk een partij aan te wijzen die hierin coördineert.

Communicatiemiddel	Doel	Afzender(s)	Fase	Kosten +/-
In aanvang moet een eigen huisstijl en logo worden ontwikkeld voor het WKND, in de lijn van Drenthe, met als doel dat de communicatie voor het product door alle afzenders eenduidig plaatsvindt. Dit versterkt de herkenbaarheid en de kracht van het merk.				€ 600,-
Bij de eerste lancering officieel persmoment bij grootse opening.				€ 600,-
Persberichten (free publicity)	Bekendmaken van plannen en bestaan	Gemeenten/RSD/MD/Regio's	1, 2	uren
Nieuwsbrieven	Bekendmaken van plannen en bestaan	Gemeenten/RSD/MD/Regio's	1, 2	uren
Presentaties/uitnodigen van pers	Bekendmaken van	Recreatiesociëteit, Drenthe	1, 2	€ 1000,-

	plannen en bestaan	(MD/TID)		
Advertenties/Advertorials (Drenthe.nl, Drenthe Magazine, Wandelbladen/magazines, ANWB bladen, Online)	Bekendmaken van bestaan, continuering van exposure	Gezamenlijk vanuit (het merk) Drenthe, herhaling ook na start en verdere uitrol	2, 3	€ 50.000,-
Social Media (Facebook, twitter, websites)	Bekendmaken van plannen en bestaan	Gemeenten/MD/Regio's/MD	1, 2, 3	uren
Eigen Facebookpagina en Twitteraccount voor het product	Bekendmaken van plannen en bestaan, continuering van exposure	Gezamenlijk	1, 2, 3	uren
Communicatie in het veld (borden in wandelgebieden, spandoeken, posters bij TIPs en ondernemers)	Bekendmaken van het bestaan, bevorderen en faciliteren van het gebruik	Gemeenten/Drenthe	2, 3	€ 20.000,-
WKND producten (knooppuntkaarten in print en in route-app, themaroutes middels knooppunten, arrangementen(brochure en online) ism ondernemers)	Faciliteren en bevorderen van het gebruik	Gezamenlijk vanuit (het merk) Drenthe, op- en uitbouwen tijdens uitrol	2, 3	€ 20.000,-
Totaal +/-				€ 92.200,-

Bovenstaand communicatieplan en de bijhorende kostenraming kunnen verder worden gepland en gespecificeerd, zodra de plannen en de omvang definitief zijn.

www.grontmij.nl